Våra artrikaste marker behöver din arbetsinsats!

Öppet brev till SEF och lokalföreningarna

NILS HYDÉN & JAN-OLOV BJÖRKLUND

I senaste numret av ET (3/2010, sid. 240) bjuder Hans Karlsson in till faunaväkteri för ett urval lättinventerade arter, varav flera dagfjärilar. I uppropet finns en bild på ett habitat för gullvivefjäril där bl.a. gran börjar växa in på bred front. Vi vill först säga att vi välkomnar initiativet! Men, det finns ett stort men. Vi tycker att vi även bör gå vidare från övervakningar till praktisk handling i form av eget arbete av skötsel av de marker som kräver återkommande hävd. De ängsrester som ännu finns kvar behöver mer än bara faunaväkteri – de är i mycket stort behov av årlig skötsel, praktisk slåtterskötsel med ditt bidrag.

Alla vi som allt sedan 1960-talets början, eller ännu längre tillbaka, har samlat och undersökt landets fjärils- och insektsfauna har tyvärr kunnat konstatera mycket kraftiga nedgångar hos åtskilliga arter. Minskningen är lättast synlig för de arter som lever på blomrika ängsmarker, d.v.s. slåtterängar. Dessa marker är de mest artrika vi har ur kärlväxtsynpunkt. Åtskilliga av de fjärils- och insektsarter som då fortfarande var vitt spridda och som vi ansåg vara allmänna har numer minskat så kraftigt att flera av dem är rödlistade eller kan förväntas bli det framöver. Detta kan till största delen förklaras av att hävdade blomrika ängsmarker har minskat så kraftigt att de idag är en ren sällsynthet och till och med saknas i många trakter. Minskningen har pågått över hela landet och i stort sett inga landsdelar är förskonade. Artförlusterna gäller förstås även flertalet andra insektsgrupper knutna till blomrika gräsmarker. Miljömålsrådet har så sent som 2008 föreslagit regeringen att det till 2020 ska finnas 30 000 ha hävdad slåtteräng i Sverige. I botten finns en bedömning om vilka arealer som behöver finnas för att kunna upprätthålla långsiktiga populationer av arterna. Förra året 2010 fanns det ca 7 500 ha slåtteräng och miljömålet för 2010 var 10 000 ha. Flera länsstyrelser har svårigheter att få markägare och brukare att öka arealerna trots successivt ökade miljöersättningar. Här står vi idag, och det bekymrar oss båda djupt.

Vi har idag förhållandevis god kunskap om

Slåttrade havsstrandängar är en sällsynthet. Första årets slåtter på den senaste restaurerade havsstrandängen (0,6 ha) är nästan avklarad (29 juli 2008 i Up, Östhammar, Söderökulla). Ängen var före den omfattande restaureringen till ungefär hälften bevuxen av mestadels yngre klibbal och helt täckt av vass. Här har nu under 2010 enstaka ängsnycklar, och rikligt av smultronklöver och äkta höskallra återvänt. Foto: N. Hydén.

varför åtskilliga arter minskar. Och minskningen går dessutom fort för vissa arter. Finns inte näringsresurserna i form av värdväxter eller pollen- och nektarresurser på solexponerade ängsmarker går det obönhörligen utför. Av dessa skäl är det inte så intressant att genom enbart artövervakning få klarhet i om någon art kommer att dö ut från vårt land eller i något län år 2020 eller 2060. Ett bra exempel är bilden på det habitat för gullvivefjäril som finns i väkteriuppropet. Vi menar att här behövs definitivt ingen miljöövervakning eftersom det är uppenbart hur denna lokal ser ut om 5-10-15 år, och vad som då har hänt med både fjäril och värdväxt! Här behövs istället omedelbara praktiska åtgärder för att öppna lokalen och återuppta hävden så att till att börja med värdväxten gullviva kan överleva. Kort sagt, vi vet i stort vad som behöver göras. Enbart fortsatt övervakning hjälper inte någon enda art!

Problemet är att det som så ofta är någon annan som förväntas utföra de praktiska åtgärderna. Många av oss entomologer har under de senaste 10-20 åren successivt gått från ord till handling genom att engagera oss i inventeringar och övervakningar. Nu är tiden så pass liden och läget så pass akut att vi behöver gå även från övervakningar till praktisk handling i form av eget arbete av skötsel av de marker som kräver återkommande hävd. Vi vet båda två, genom våra egna praktiska erfarenheter på de ca 7,5 ha ängar som vi själva hävdar i 5-åriga länsstyrelseavtal, att årlig slåtter får floran att svara inom några år och att hävdberoende växter och insekter återkommer och faktiskt ökar. Vi talar om naturvårdsslåtter på våra egna marker och som entreprenörer åt naturvårdsstiftelser och länsstyrelser. Vi är övertygade om att vi entomologer, genom den sakkunskap vi tillsammans besitter, kan bidra högst påtagligt till skötseln av hävdade ängsmarker och till brynzoner i anslutning till dem. Och till att skötseln faktiskt görs på ett sätt som ger de bästa förutsättningarna att öka naturvärdena också för insekter.

Bara några av oss har överhuvudtaget egna marker, och ännu färre har egna marker med någon ängs- eller beteshistorik som överhuvudtaget kan slåttras. Men vi kan alla utföra några praktiska åtgärder och flera av oss känner också till i alla fall någon brukare eller markägare som har värdefulla marker eller sådana marker som kan bli värdefulla efter återupptagen slåtterhävd. Och som skulle vara intresserade av fortsatt eller återupptagen naturvårdsinriktad slåtter efter inledande restaureringsåtgärder. Många brukare kan tveka inför att själva gå in i ett flerårsåtagande med miljöersättningar från länsstyrelsen, t.ex. av bristande hälsa eller ork. Men vi vet att många brukare verkligen saknar de gamla hävdade ängsmarkerna och deras skönhetsvärden. Praktisk hjälp med det administrativa i att ta steget in i ett flerårigt åtagande om ängsskötsel kan också vara det som kan få något att faktiskt hända på många brukares marker. Vi har alltså alla skäl att engagera oss betydligt mer i att söka upp lämpliga markägare för att försöka återuppta hävden och att faktiskt praktiskt hjälpa till med den! Om vi entomologer rent praktiskt arbetar med ängshävd vinner vi också ytterligare kunskap om vilka åtgärder som faktiskt fordras och hur de ska utföras för arternas bevarande. Vi vinner också erkännanden hos enskilda och hos myndigheter, vilket ger oss en starkare röst i flera olika sammanhang. Och kanske framförallt, vi vinner den enorma känslan av tillfredsställelse över att vara med att utföra praktiska åtgärder för att minska förlusterna av biologisk mångfald. Just de saker som så många parter i samhället, inte minst myndigheter, förväntar sig att någon annan ska genomföra. Sist men inte minst får vi möjligheten att känna lyckan i att förvalta det ängsarv våra egna föräldragenerationer skapade med blod, svett och tårar.

Vi föreslår härmed att du själv tillsammans med dina entomologkollegor från och med 2011 och framöver avsätter en vecka av sommarledigheten för att arbeta med naturvårdsslåtter och höbärgning hos intresserade markägare eller brukare. Det kan vara din egen mark, grannens, den närmaste jordbrukarens eller kommunens mark. Pröva att genomföra detta under några år och du kommer att känna markerna och hur de ska skötas utan och innan som vore de dina egna! Och se till att berätta om allt det du då är med om. Vi är övertygade om att i allt detta finns en stark kraft att hämta!

Nils Hydén, S:t Larsgatan 17, 582 24 Linköping
Jan-Olov Björklund